

В даній статті розглядаються проблеми підготовки студентів – майбутніх учителів початкових класів к орфографічній роботі в поліетнічній середі. Розкривається необхідність урахування співвідношення трьох мов.

Подано до редакції 22.10.2008.

□ 2008

Білоброва Ю.О.

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ У НАВЧАННІ ІСТОРІЇ ЯК УМОВА ІНТЕГРАЦІЇ ЗНАТЬ ШКОЛЯРІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... XXI століття – це час переходу до високотехнологічного інформаційного суспільства, в якому рівень освіченості і культури всього населення набуває вирішального значення для соціального та економічного розвитку країни. За таких умов освіта України потребує радикальних змін, що спонукають до пошуку нових та удосконалених існуючих педагогічних систем і методик, в основі яких – всебічний розвиток особистості.

У шкільному навчанні використовують єдині дидактичні методи, якими властиві певні загальні ознаки. Це – засоби викладання вчителя і навчання, або пізнавальної діяльності учнів. У масі своїй вчителі вдаються до одних й тих самих засобів викладання: застосовують усне та друковане слово, наочність, практичні дії (оперують різним приладдям тощо). Все це зовнішня сторона процесу навчання, внутрішню його сторону становить, як вже зазначалося, розумова діяльність вчителя та учнів: вчителі, викладаючи матеріал, прагнуть поживити й спрямувати розумову діяльність школярів, допомогти їм краще його засвоїти. Залежно від засобу навчання (слово, образ тощо) мислення учителя і учнів виступає або як наочно-образне, або як словесно-поняттєве, або як практично-дійове. Отже, найважливішою ознакою поняття “методи шкільного навчання” є розумова діяльність учителя і учнів.

Виходячи з цього, можна дати таке загальне визначення методів шкільного навчання: *це засоби, за допомогою яких на основі глибокої розумової діяльності учитель викладає, а учні засвоюють і застосовують на практиці наукові знання, формують уміння і навички розумової і фізичної праці, розвивають в собі під керівництвом учителя пізнавальні й творчі здібності* [1, с.47].

В цьому визначенні слід підкреслити передусім нерозривну єдність учительського викладання з навчанням як діяльністю учнів. Викладання і навчання становлять єдиний процес. У поняття методу входять не лише озброєння учнів знаннями, вміннями і навичками самостійно набувати знання, а й розвиток у них пізнавальних і творчих здібностей, формування світогляду.

Отже, навчання і виховання з їх методами – це також процес єдиний. Нарешті, одні й ті самі методи учитель застосовує в різних видах навчального процесу: при вивченні й закріпленні нового матеріалу, при перевірці знань і умінь учнів, у практичній діяльності учнів тощо.

Застосування методів шкільного навчання є результативним лише тоді, коли здійснюється за певною системою. Система методів шкільного навчання – це група методів, об'єднаних між собою взаємним зв'язком на основі спільних істотних ознак, при наявності часткових відмінностей. Спільними істотними ознаками системи шкільного навчання є способи викладання і навчання та пов'язана з ними розумова діяльність вчителя і учнів. Ці способи поділяються на наочні, словесні й практичні, а розумова діяльність – на наочно – образну, словесно – смислово і практично – дійову.

Виходячи з цього, можна встановити таку класифікацію методів шкільного навчання:

1) методи словесного навчання з підрозділами на: а) метод усного навчання; б) метод наочного навчання за допомогою друкованих текстів;

2) метод наочного навчання;

3) практичний метод навчання.

Ці методи органічно пов'язані між собою внаслідок взаємопроникнення способів навчання і відповідних їм видів розумової діяльності.

Так, наочне навчання здійснюється поряд із словесним, а словесне спирається на використання наочності. І практична діяльність учнів, зокрема робота з приладдям, розв'язання виконавських і пошукових завдань, тісно пов'язана з наочним та словесним способами навчання.

Методичні прийоми – це складові частини (елементи) методів навчання. Проте, визначення методичних прийомів буде неповним, якщо не розкрити в ньому суті поняття “прийоми навчання” і співвідношення “методів” та їх “прийомів” [1, с.48]. Можна доповнити його в такий спосіб, що елементами методів навчання, їх складовими частинами є, по-перше, прийоми викладання учителя і, по-друге, прийоми навчання (пізнавальної діяльності учнів). Саме ці прийоми, поєднуючись у різних варіаціях один з одним, і становлять методи двоєдиного навчально-виховного процесу, активними учасниками якого є учитель і учні.

Прийоми викладання і прийоми навчання як складові частини методів мають й істотні ознаки відповідних методів. Передусім вони визначаються певними способами і характером розумової діяльності вчителя і учнів. Але вони мають, також, специфічні ознаки. Це – психічні і пізнавальні процеси, які взаємодіють з мисленням під час

вивчення учнем різного за змістом матеріалу і є частиною внутрішньої, розумової сторони способів навчання.

Прийоми викладання і прийоми навчання, як зазначалося, взаємопов'язані. Їх взаємозв'язок відображає двосторонню взаємодію в єдиному навчальному процесі обох суб'єктів навчання – учителя і учнів. Шляхом прямого зв'язку вчитель передає знання учням, організовує їх пізнавальну діяльність (прийоми викладання), учні застосовують свої знання, а вчитель перевіряє правильність сприйняття та глибинне засвоєння учнями цих знань, перевіряє ефективність своїх прийомів викладання і обраних учнями (або заданих) прийомів навчання. Такий двосторонній зв'язок робить процес навчання керованим і забезпечує його ефективність. Зв'язки між прийомами викладання і навчання – рухливі, легко проникають з одного методу в інший. Наприклад, опис учителем якогось історичного предмета поєднується із зарисовкою його учнем або письмовим виділенням його ознак, усним їх відтворенням і т. ін.

Саме рухливість прийомів навчання створює учителеві умови для збагачення педагогічної майстерності, відкриває йому можливість застосувати різноманітні прийоми – залежно від складу учнів, їх знань і умінь, індивідуальних нахилів, від того, які є в школі навчальні приладдя, посібники тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Для педагогічної науки проблема зв'язків між навчальними предметами та всередині їх не є новою. Є загальні праці, статті, які освітлюють теоретичні (створення теорії зв'язку) і практичні (впровадження таких зв'язків в навчальний процес) аспекти даної проблеми. Загальні основи і напруження реалізації міжпредметних зв'язків у навчанні історії розроблені в дослідженнях деяких психологів, дидактів і методистів (К.К.Блінов, С.Вінікявічус, І.Г.Казанський, А.А.Люблянська та ін.) [4, с.28]. Питання реалізації міжпредметних зв'язків приділено увагу в дослідженнях болгарських педагогів (С.Рашкова та А.Савова) [4, с.31]. До цієї теми, так чи інакше, зверталися і такі педагоги, як В.П.Вугрич, С.У.Гончаренко, Г.Б.Корнатов, Є.С.Ляхович, Ю.В.Петров, В.М.Полонській.

Формулювання цілей статті... В статті ставиться за мету обґрунтування ролі та місця міжпредметних зв'язків у викладанні історичних дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження... Проблеми викладання історії актуалізуються в силу серйозних причин суспільно-політичного і педагогічного характеру:

По-перше, склад курсу історії українського суспільства, яке довгі роки вважалося сталим, що і було відображено в навчальній літературі, зараз з урахуванням нових фактів критично переоцінюється і поновлюється, визволяється від штучних прошарків і деформацій. Повні зміни вносяться і в оцінку низки подій курсу загальної історії оновленого часу. Шкільні програми і підручники вивільняються від різноманітних "перекручень", які приховують факти у висвітленні окремих періодів нашої історії, в тлумаченні розвитку суспільного процесу. Ліквідуються "білі плями" відносно історичних фактів та діяльності особистостей.

В цих умовах важливо, спираючись на оновлений склад історичних курсів, використовуючи міжпредметні зв'язки, розкрити багатоплановість, багатомірність історичного процесу, роль людського фактора в суспільному розвитку, продемонструвати можливість альтернативних рішень у виборі шляхів і методів будівництва нового суспільства.

В напрямку стимулювання особистісного ставлення учнів до подій, які вивчаються, вчителю на уроках необхідно створювати такі ситуації, які б вимагали від учнів самостійно оцінювати і аналізувати ті чи інші факти, процеси, співвідносити їх кількісні та якісні характеристики, робити висновки та узагальнення, включати раніше вивчений матеріал в нові зв'язки.

По-друге, не можна погодитись із догматичним, схоластичним підходом до вивчення історії, в основу якого входить просте вивчення учнями фактів та соціологічних схем без потрібного їх осмислення та усвідомлення зв'язку із відомостями суміжних предметів, із раніше вивченим історичним матеріалом. Згубність такого підходу для створення у учнів цілісних знань про наукову картину світу, формування їх діалектичного мислення, розвитку і закріплення предметних та навчальних вмінь і навичок, виховання високих цивільних якостей особистості є очевидною. Разом з тим, більшість соціальних і моральних категорій, такі, як совість, честь, сумління, шляхетність, любов і співчуття до людей, готовність до праці на благо своєї країни часто залишаються за межами їх знань. Тим самим знижується виховна значущість навчання предмету.

По-третьє, посилення уваги до міжпредметних зв'язків впливає із необхідності досягти розуміння учнями змісту нового політичного мислення, а також положення про суперечливість, але взаємозалежності і цілому світі, про пріоритети загальнолюдських цінностей, про єдину світову культуру.

По-четверте, опора на міжпредметні зв'язки у навчанні історії дозволить в деяких випадках визволитись від невиправданого дублювання матеріалу з курсами суспільствознавства, економічної і соціальної географії світу, непотрібних повторів. Вільний час вчитель може використати за власним бажанням.

По-п'яте, як продемонструвала практика, включення до програми міжпредметних зв'язків в якості одного із їх компонентів само по собі не призвело до передбачуваних результатів. У зазначеній кількості вчителів використання зв'язків навіть зараз викликає труднощі. Присутні також крайності подвійного походження: деякі вчителі на заняттях в організації навчального процесу не спираються на ті знання якими вже володіють учні, інші дещо сильно

захоплюються актуалізацією знань і досі матеріалу курсу, який вивчається. І, як правило, ці зв'язки слабо використовують для вирішення виховних задач, розвитку пізнавальної діяльності учнів [5, с.8].

Зараз, в структурі шкільного історичного навчання використовується лінійний принцип: кожний період вітчизняної та загальної історії вивчається один раз, за відсутності концептуального повторення матеріалу на вищій ступені. При цьому для більш економічного вивчення історії різних країн і народів в будіванні курсів історії поєднується краснзнавче, регіональне та проблемно-тематичне угруповання матеріалу [3, с.16].

В той же час при збереженні принципу систематичності для вивчення вибираються не всі факти, події, процеси і закономірності історії, а лише найбільш важливі в пізнавальному та виховному відношенні.

Такі особливості розвитку історичного процесу в часі на основі закону поступового прогресивного розвитку суспільства визначає перевага хронологічних, а не логічних зв'язків історичного матеріалу. Розвиток історичного процесу в просторі дозволяє продемонструвати багатогранність історичних типів розвитку людського суспільства, виявити загальне та особисте в історичному процесі, розкрити етнічні, регіональні, національні зв'язки, єдність та цілісність світової цивілізації.

У викладанні історії перед усім виявляються причинно-наслідуванні зв'язки подій та явищ і прояснюється їх генезис.

В методичному плані реалізації цієї задачі в найбільше сприяють уроки узагальнення, особливо початкового та підсумкового, на яких демонструється світ до початку тієї чи іншої епохи, нерівномірність розвитку країн, підбиваються підсумки розвитку суспільства за певний період. Пильна обробка таких уроків, спеціальна система питань на міжпредметні зв'язки дозволяють учням конкретніше побачити єдність та багатогранність світу.

До задач навчання історії входить формування розуміння не тільки різнобічності історичного процесу, але й усвідомлення його закономірностей, які розкривають сутність історичних фактів та зв'язків між ними. Це знаходить своє відображення в системі понять та законів, а також найважливіших законів суспільного розвитку. Їх вивчення передбачає виявлення сутності історичного процесу і показ його типовості, повторності. Цьому сприяє типізація матеріалу, створення узагальнених характеристик, типових картин та описів.

Впровадження міжпредметних зв'язків дозволяє більш ефективно формувати в учнів діалектичний метод пізнання суспільних явищ.

Ефективна реалізація міжпредметних зв'язків забезпечується використанням системи методичних прийомів та засобів, яка включає:

- пояснення нового з опорою на раніш знайомий учням фактичний або теоретичний матеріал із попередніх курсів історії або іншого предмету;
- формування нового прийому або способу навчальної діяльності (наприклад, складання складного плану, конспекту, порівняльної характеристики) з урахуванням того, як він формувався вчителем суміжного предмету і як практично засвоювався учнями в попередньому класі;
- нагадування учням необхідного матеріалу, який вже вивчався з історії або з якогось іншого предмету, на основі спеціальних завдань підготовчого повторення;
- навчання прийомам згадування та самостійного застосування раніш засвоєних знань і вмінь, в тому числі із використанням логічних та графічних схем, карт та іншої наочності;
- постанову вчителем питань на доказ, які потребують від учнів згадування основного змісту раніш вивченого матеріалу згідно інших курсів та предметів і його узагальнення на основі матеріалу, який знов вивчається (генералізація та інтеграція знань та засобів навчальної діяльності);
- узагальнення знань на міжпредметній основі шляхом складання різноманітних тематичних таблиць (порівняльних, синхроністичних, проблемних);
- утворення проблемних ситуацій на міжпредметній основі, постановка проблемних завдань, які б вимагали перенесення та узагальнення знань, засвоєних із суміжних курсів та навчальних предметів, які стимулюють розумову діяльність учнів;
- систематичне застосування міжпредметних завдань та питань, які вимагають від учнів актуалізації знань раніш вивченого матеріалу;
- повторення, послідовне звернення до раніш знайомого теоретичного положення або поняття, до оцінки історичного явища, події, особистості;
- систематичне співставлення однотипних процесів і закономірностей суспільного розвитку, які вивчаються в курсах загальної та вітчизняної історії, генералізація знань про загально історичні закономірності в результаті залучення теоретичних знань із суспільствознавства;
- узагальнене розглядання окремих близьких за змістом питань вітчизняної та загальної історії, а також загальних проблем, які обговорюються в процесі навчання історії та суспільствознавства, з метою забезпечення цілісного сприйняття та розуміння учнями взаємозв'язку історичних подій, явищ, процесів;
- проведення об'єднаних, а також міжпредметних занять узагальнення, стимулюючих застосування узагальнених знань, в тому числі і теоретичних;

- систему нотаток, заповнення таблиць, які б допомагали синтезувати знання, отримані від різних курсів історії;
- проведення бесід з метою включення тих знань, які учні вже отримали в зміст нових знань або залучення раніш отриманих знань, в тому числі і теоретичних, для аналізу та узагальнення викладеного на даному занятті нового матеріалу;
- організацію занять у вигляді шкільної лекції установчого або ввідного характеру із внесенням в неї діалогічних елементів, питань на актуалізацію знань міжпредметного плану;
- використання з метою узагальнення, систематизації знань аудіовізуальних та електронних засобів навчання, створених в системі інших предметів або курсів; проведення кіноуроків на міжпредметній основі;
- проведення міжпредметних навчальних конференцій, диспутів, тематичних вечорів із доповідями та повідомленнями учнів згідно матеріалів різних предметів або курсів історії;
- проведення міжпредметних екскурсій із послідовним виконанням пізнавальних завдань, вимагаючи узагальнення знань із різних предметів;
- спільні уроки-семінари, присвячені розбору та обговоренню різноманітних документів, творів та матеріалу, який був раніш вивчений учнями на різних курсах або предметах, пов'язаних загальною темою;
- проведення уроку водночас кількома вчителями різних предметів з метою посилення міжпредметних зв'язків матеріалу, який вивчається, а також, для найбільш повного використання його потенціалу світосприйняття [5, с.19].

Таким чином, вчитель має доволі великий вибір форм, методів та прийомів реалізації міжпредметних зв'язків. Важливо, також, враховувати при цьому вікові та індивідуальні особливості учнів, рівень їх підготовки та постійно підтримувати їх зацікавленість до виявлення і використання цих зв'язків. Потрібно, також, старанно відбирати інформацію із інших навчальних предметів, маючи на увазі те, щоб додаткові відомості не перевантажували урок і не затуляли зміст навчального матеріалу з історії.

Як засвідчує практика, успіх в реалізації міжпредметних зв'язків у навчанні історії сприяє тим педагогічним колективам, в яких досягається єдність навчально-виховних дій вчителів суміжних дисциплін на основі плідного співпраці.

Отже, в умовах розвинутого суспільства, особливе значення набуває формування наукового світосприйняття нашої молоді. В рішенні цієї актуальної задачі важлива роль міжпредметних зв'язків "як одного із головних резервів подальшого вдосконалення навчально-виховного процесу, підвищення ефективності навчання та виховання учнів" [7, с. 12].

Міжпредметні зв'язки посилюють активність учнів, у них виникає новий хід думки шляхом включення елементів змісту з одних навчальних дисциплін у зміст інших. Ці зв'язки сприяють утворенню всебічних, цільних уявлень, формуванню наукових понять, пізнанню закономірностей, кращому розумінню учнями складних суспільних явищ.

Досягнута таким чином найбільша оперативність та рухомість в перенесенні отриманих знань сприяє сформуванню єдиної системи наукових поглядів учнів на сучасне суспільство, більш глибокому розумінню діалектики історичного розвитку.

Координація освіти, тобто ретельно розроблені міжпредметні зв'язки, – одна із найскладніших проблем. Звернення вчителя до змісту та методів суміжних дисциплін дає можливість внести додатковий вклад в загальне рішення задач навчально-виховного процесу і в той же час створити умови для більш поглибленого вивчення предмета, який він викладає. Істинно наукове пізнання явища забезпечується встановленням його місця серед інших явищ і розкриттям їх взаємозв'язку та взаємообумовленості. Тільки шляхом міжпредметних зв'язків можливо формування загальних понять для декількох навчальних дисциплін (поняття міжпредметного характеру). Дана категорія понять відрізняється високою ступеню узагальнення, з одного боку, та різнобічною опорою на конкретні знання із декількох навчальних предметів – з іншого. Тому дуже важливо обумовити зміст та розвиток цих понять в кожному шкільному курсі суспільного циклу.

Ставиться, також, інша задача – виявлення загальності видів розумової діяльності учнів для різних навчальних предметів, визначення шляхів утворення у них навичок та вмінь. Поєднання зусиль вчителів різних предметів у формуванні навичок самоосвіти треба враховувати одним із перспективних напрямлень реалізації міжпредметних зв'язків.

Широкі можливості та необхідність міжпредметних зв'язків у викладанні історії, що цей навчальний предмет присвячений вивченню явищ і процесів суспільного життя, його зміст має низку загальних або взаємопов'язаних компонентів.

Має значення також узагальненість цілей навчання всім гуманітарним предметам: синтез знань дозволяє підвести учнів на доступному для них рівні до розуміння закономірностей суспільного життя, відробити у учнів вміння давати оцінку подіям, фактам. Поряд із цим історія має свій специфічний зміст, що робить проблему її взаємопов'язаного вивчення особливо актуальною, відкриває можливості багатогранного освітлення явищ і

закономірностей.

Кожний навчальний предмет, в тому числі й історія, являє собою особливу систему знань – фактів, понять та ідей, які висвітлюються у своєрідному логічному взаємозв'язку. Вони засвоюються учнями шляхом утворення міжсистемних асоціацій. Найбільшу роль у створенні таких асоціацій грають міжпредметні зв'язки. Систематичне залучення за допомогою міжпредметних зв'язків раніш засвоєного матеріалу до пізнання нового формує цілісний погляд на суспільство, забезпечує міцні знання та виробляє вміння їх застосовувати.

Всебічне виховання нової людини потребує вивчення складних взаємозв'язків, які характеризують різні сторони виховання та взаємодію різних навчальних предметів в процесі навчання.

Звідси велике значення набуває проблема міжпредметних зв'язків, яка спирається на філософські основи в розумінні об'єктивної реальності.

Загальновідомо, що жодне явище, жодний процес, чи то зміни в природі або в суспільстві, неможливо розглядати у відриві від інших процесів та явищ.

Відомо також, що загальний зв'язок існує не тільки в матеріальному світі – в природі та суспільстві, – але й в мисленні. Поняття та інші форми мислення пов'язані між собою взаємними переходами, утворюючи разом єдину систему знань про навколишній світ.

Отже, формування наукового світобачення, глибокий взаємозв'язок у викладанні навчальних предметів являються важливими задачами сучасної школи.

Механізми міжпредметної інтеграції знань в навчальному пізнанні вміщені перш за все в абстрагуванні із структурно упорядкованого навчального матеріалу окремих предметів узагальнених, міжнаукових ідей і методів пізнання та їх екстраполяції на ізоморфні системи (об'єкти, процеси, дії) інших предметних галузей.

Міжпредметні зв'язки актуалізують протиріччя у навчанні, які складають суть діалектичного метода пізнання. Розкриття за допомогою міжпредметних зв'язків загального взаємозв'язку процесів та явищ, їх розвитку у єдності та боротьбі протилежностей потребує висування нових, більш узагальнених пізнавальних задач. Такі задачі викликають потребу у розвитку вмінь учнів узагальнювати знання із різних предметів, в одиничному бачити загальне й з позиції загального оцінювати особливе. При цьому включаються рухливі сили процесу навчання, його основне, ведучі протиріччя між новими вимогами та рівнем розумового розвитку учнів, який вже існує.

Висновки... Таким чином, міжпредметні зв'язки являються важливим фактором розвитку сучасного процесу навчання та пізнавальної діяльності учнів, піднімаючи на більш високий науковий рівень весь процес навчання, між предметні зв'язки надають багатобічний вплив на особистість учня, забезпечують єдність освітніх, розвиваючих та виховних функцій навчального процесу.

Формування переконань учнів можливе на основі філософських узагальнень під час навчання природничо-наукових та гуманітарних предметів, під час розкриття єдності наукового знання. Особливе значення набуває розкриття моральних аспектів науки, аналіз взаємозв'язків "людина – суспільство – природа", що складає загальну задачу гуманітарно-естетичного, суспільно-історичного та природно наукового циклів предметів. Особливо важливо у зв'язку з цим розвиток умінь системного мислення як метода сучасного наукового пізнання.

Отже, міжпредметні зв'язки виступають в процесі навчання як умова реалізації його основних функцій (освітніх, розвиваючих, виховних) і самі виконують методологічні, конструктивні та формуючі функції. Згідно із різними функціональними значеннями змінюється їх змістовно-значеннєва сутність, їх співвідношення з понятійним апаратом. Як вже зазначалося, у вивченні феномена міжпредметних зв'язків можна виділити аспекти: філософський, загально педагогічний, власне дидактичний, методичний, психологічний. Будучи конкретною дидактичною формою виявлення філософського принципу системності, міжпредметні зв'язки виконують методологічні функції. Виконуючи роль дидактичного принципу, на основі якого будуються системи між предметного навчання (в рамках навчальної теми, навчального предмета, навчальної проблеми, позакласної діяльності та ін.) міжпредметні зв'язки виконують конструктивні функції.

Формуюча функція міжпредметних зв'язків складається в тому, що як загально педагогічний засіб комплексного підходу до навчання вони складають умови для формування світобачення, пізнавальної активності та самостійності учнів. Цю функцію міжпредметні зв'язки виконують у навчанні під впливом методичних та психологічних факторів перебудови навчально-пізнавальної діяльності учнів та навчальної діяльності вчителів [9, с.42].

Заглиблення педагогічної науки у сутність дидактичної категорії міжпредметних зв'язків дозволяє приводить до висновків щодо поліфункціональності, рухомості, відносності їх змістовних значень у загальній організації процесу навчання.

В єдності методологічних, конструктивних та формуючих функцій міжпредметні зв'язки складають сучасний дидактичний (міжпредметний) підхід до побудови змісту та організації процесу предметного навчання з позиції загальних принципів системності та комплексності.

Література

1. Гора П.В. К вопросу о системе методов и методических приемов обучения // Преподавание истории в школе. – 1966. – №3. – С.47-48.
2. Кондаков Н. И. Логический словарь-справочник. – М.: Наука, 1976. – 720 с.
3. Кулагин П. Г. Межпредметные связи в обучении. – М.: Просвещение, 1983.
4. Науменко В.О. Система межпредметных заданий как средство совершенствования навыков чтения младших школьников. Дис.... канд.пед. наук 13.00.01. – НИИ педагогики УССР. – Киев 1991. – 196 с.
5. Румянцева Д.И. Межпредметные связи при изучении истории. – М.: 1984.
6. Славская К. А. Развитие мышления и усвоение знаний. Под ред. Менчинской Н.А. и др. – М.:Просвещение, 1972.
7. Федорец Г.Ф. Межпредметные связи в процессе обучения // Народное образование. – 1985. – с.12.
8. Федорец Г.Ф. Межпредметные связи и связь с жизнью – в основу обучения. – Нар. Образование. – 1979, №5. – С.70-72.
9. Федорова В. Н., Кирюшкин Д. М. Межпредметные связи – М.: Педагогика, 1989.

Анотація

Дана стаття присвячена проблемі реалізації міжпредметних зв'язків у навчанні історії як умові інтеграції знань школярів. В умовах розвинутого суспільства, особливе значення набуває формування наукового світосприйняття молоді. У вирішенні цієї актуальної задачі важлива роль належить міжпредметним зв'язкам як одного із головних резервів подальшого вдосконалення навчально-виховного процесу, підвищення ефективності навчання та виховання учнів.

Аннотация

Данная статья посвящена проблеме реализации межпредметных связей в обучении истории как условию интеграции знаний школьников. В условиях развитого общества, особенное значение приобретает формирование научного мировосприятия нашей молодёжи. В решении этой актуальной задачи важную роль играют межпредметные связи как одного из главных резервов последующего усовершенствования учебно-воспитательного процесса, повышения эффективности обучения и воспитания учащихся.

Подано до редакції 06.11.2008 р.

Рекомендовано до друку докт. пед. наук, проф. Булдою А.А.

□ 2008

Гузій Н.В.

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ФОРТЕПІАННОМУ КЛАСІ ДМШ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Суттєве збагачення духовної культури суспільства, нарощування його творчого потенціалу вимагає оптимального використання всіх освітньо-виховних засобів, у тому числі мистецьких. Серед останніх неабиякі можливості має інструментальне музичне навчання, яке здійснюється переважно у ДМШ та визначається найвищими дидактичними характеристиками. Проте традиційні методики гри на музичному інструменті, зокрема фортепіано, на жаль, здебільшого спрямовані на "вузько цехові" питання опанування виконавською технікою, і часто залишаються осторонь процесів організації музичного сприймання учнів, осмисленості їх виконавства, формування естетичного ставлення до музики як проявів музично-естетичної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Педагогічні аспекти формування різноманітних видів художньо-естетичної культури школярів досліджуються у фундаментальних працях з теорії естетичного виховання (І.Зязюн, Є.Квятковський, Б.Ліхачов, В.Разумний та ін.). Проблеми формування музично-естетичної культури школярів були предметом досліджень різних сфер виховної роботи – загальноосвітньої школи, хорової самодіяльності, ВІА тощо (Ю.Алієв, Т.Зиновьева, Н.Коваленко, Т.Рязанова, Р.Тельчарова та ін.). Окремі аспекти цієї проблеми висвітлюються у методичних виданнях з фортепіанного виконавства (А.Баренбойм, Т.Беркман, С.Ляховицька, П.Халабузарь, О.Щолокова та ін.). Проте методичні основи формування музично-естетичної культури учнів ДМШ у процесі навчання гри на фортепіано ще були предметом спеціальних досліджень.

Формулювання цілей статті... У межах даної статті презентується розроблена методика формування музично-естетичної культури учнів ДМШ, яка апробована в експериментальній практиці.

Виклад основного матеріалу дослідження... Теоретико-методичною основою експериментальної роботи виступала розроблена система педагогічної організації процесу формування музично-естетичної культури учнів ДМШ. Центральним експериментальним фактором було обрано навчання дітей молодшого шкільного віку в класі основного музичного інструменту (фортепіано), що передбачало переважно індивідуальну форму занять у поєднанні з груповими. Механізмом же реалізації запропонованої методики слугувала розроблена методична система роботи над вивченням музичного твору.

Її вихідними положеннями виступали: